

Vezetői munkaterv

Az ELTE Fizikai Intézetébe benyújtott intézetigazgatói pályázathoz

Katz Sándor

2024. május 15.

1. Bevezetés

Az ELTE Fizikai Intézete Magyarország egyik legsikeresebb egyetemi intézete. Az elmúlt években a folyamatos finanszírozási nehézségek ellenére sikerült fenntartani országos vezető szerepünket mind az oktatás, mind a kutatás területén. Az eredményeket beszámolómban részleteztem. A következő években elsődleges célom jelenlegi pozíciónk megőrzése. Előrelépést elsősorban szervezeti kérdésekben ígérhetek, oktatási és kutatási kiválóságunk további javulása – bár a potenciál kétségtelenül megvan a kollégákban – nagyban függ a külső körülményektől.

Több, mint két évtizede vagyok az Intézet oktatója, 2012 óta egyetemi tanár. Kilenc évig vezettem az Elméleti Fizikai Tanszéket, két cikluson keresztül voltam az Intézet általános igazgatóhelyettese, majd 2020 novemberétől mostanáig igazgatója. Több éven keresztül programvezető voltam a Fizika Doktori Iskolában és számos kari és egyetemi testületnek voltam tagja. Jelenleg a Tudományos Tanácsban képviselem a Kart. E tapasztalataim, valamint az első igazgatói ciklusomat követő pozitív visszajelzések bátorítottak, hogy ismét pályázatot nyújtsak be a Fizikai Intézet igazgatói tisztségére.

2. Személyi kérdések

Az Intézet személyi állományát határozatlan idejű szerződéssel rendelkező oktatók, kutatók, támogató munkatársak, határozott idejű alkalmazásban álló kutatók (posztdoktorok), valamint doktoranduszok alkotják. Öröndetes, hogy az Intézetben már most is sok posztdoktor dolgozik, köztük több külföldi. Mivel jelenleg nincs költségvetési forrásunk határozott idejű állásokra, így a posztdoktorok számának növelése elsősorban pályázati eredményességünk függvénye. A posztdoktorok és doktoranduszok felvétele egyértelműen a kutatócsoportok és a Fizika Doktori Iskola feladata.

Ezzel szemben úgy gondolom, hogy a határozatlan idejű munkatársak előmenetele, utánpótlása egyértelműen intézeti kompetencia. A posztdoktori kutatókkal ellentétben az állandó munkatársak 30-40 éven keresztül is az Intézethez tartozhatnak és nemcsak kutatási, de oktatási feladataik is vannak, ezért kiválasztásuk nagy körütekintést igényel. Új munkatársainkat, néhány kivételtől eltekintve adjunktusi állásra vesszük fel. Az Intézetben az elmúlt években szokássá vált, hogy az állásokat széles körben, nemzetközi fórumokon is meghirdetjük és a je-

lentezőktől posztdoktori tapasztalatot várunk el. A közelmúltban a kari foglalkoztatási és követelményrendszer is újraszabályozta az adjunktusok belépési feltételeit.

2023-ban a tanszékvezetők javaslatára az Intézeti Tanács úgy döntött, hogy – a verseny további növelése érdekében – a korábbi gyakorlattal ellentétben az újonnan meghirdetett adjunktusi állásokat nem köti tanszékhez. Ennek eredményeképp három meghirdetett álláshelyre 30 pályázó jelentkezett, közülük 18 külföldi. Amennyiben hozzám hasonlóan az Intézeti Tanács is sikeresnek találja ezt az eljárást, javaslom, hogy a jövőben is ezt kövessük és a meghirdetés és kiválasztás részleteit pontosan szabályozzuk az intézeti ügyrendben.

Bár a magyar törvények nem teszik lehetővé a határozott idejű adjunktusi kinevezést, a belépőktől megköveteljük, hogy öt éven belül habilitáljanak. Ezt követően, ahogy az elmúlt években is, törekedni fogok arra, hogy docensi előléptetésük a lehető leghamarabb megtörténjen. Az egyetemi tanári feltételeknek megfelelő docensek előléptetését is kezdeményezni fogom a kari vezetésnél.

Az Intézetben nagyon fontos szerepük van a nem oktató-kutató, oktatást támogató munkatársaknak. Az ő esetükben is jó tapasztalatom van a pályázati kiírással kapcsolatban (több adminisztrátori pályázatot is hirdettünk az elmúlt években), de természetesen itt nemzetközi meghirdetésre nincs szükség. Komoly kihívásnak érzem a műszerészek, mérnökök alkalmazását, utánpótlását. Részben megoldást jelenthet, ha megpróbálunk a lelkes fiatal végzős hallgatókra is támaszkodni.

Mivel a következő három évben előreláthatólag kilenc kollégánk fog nyugdíjba menni és ez valamennyi munkakört érinti, különösen fontos, hogy konszenzus alakuljon ki az Intézetben a személyi politikánkról.

2022-ben a Kar bevezette a teljesítményértékelés rendszerét (TÉR). Az általános kari kereteken túl minden intézet saját mellékletben szabályozza kollégái értékelését. Az értékelés minden intézet esetén azonos mutatókon alapul (öt oktatási és öt kutatási mutató, valamint a közéleti tevékenység). A FI értékelési rendszerét több összkutatói értekezleten folytatott egyeztetést követően fogadta el az Intézeti Tanács és azóta azt három alkalommal alkalmaztuk. Az egyes kollégák értékelését minden esetben a tanszékvezetőkkel közösen végeztük. Mindhárom évben oktatóink több mint hetven százaléka kapott „kiválóan alkalmas” minősítést, azt gondolom ez összhangban van az Intézet egészének kiváló teljesítményével. Talán a TÉR-nek is köszönhető, hogy adjunktusaink közül az elmúlt két évben sokan habilitáltak. Az ő docensi előléptetésük részben már megtörtént, részben a közeljövő fontos és sürgető feladata lesz. A TÉR felülvizsgálatára minden évben sor kerül. Mivel az eddigi értékelések véleményem szerint jól tükrözik a kollégák tényleges teljesítményét, lényeges változtatást nem fogok javasolni. Fontos megjegyezni azt is, hogy az oktatói alapbérek jelenlegi szintje mellett komoly feszültséget okoz a kollégák körében az értékelés ténye. Kari szinten is megfontolandó, hogy a TÉR következő alkalmazását a bérek rendezéséhez kössük.

3. Oktatás

Az Intézetben minden évben körülbelül száz fizika alapszakos hallgató kezdi meg tanulmányait. Az elmúlt időszakban úgy sikerült 400 pont fölé emelni a felvételi ponthatárt, hogy eközben stabil maradt a hallgatói létszámunk. A mesterképzést évente mintegy 50, a doktori képzést körülbelül 30 hallgató kezdi meg. A tanárszakokon sajnos kisebb, tíz körüli létszámok a jellemzőek, bár az idei évben növekedés látható a jelentkezések számában. Ahhoz, hogy a jövőben is tartani, vagy akár mérsékelten növelni tudjuk e létszámokat, kulcsfontosságú a sikeres rekrutá-

ció. Pótolni fogom elmaradásomat, hogy frissítsük és a lehető legszélesebb körben terjesszük az Intézetet bemutató brosúrát, melyet célszerű lenne angol nyelven is kiadni. Jelentős szerepet játszik a hallgatók megnyerésében az idén huszadik évadát meghirdető "Az atomoktól a csillagokig" előadássorozat. Nagy büszkeség az Intézet számára, hogy ilyen sikeres sorozatnak ad otthont, de egyúttal itt is gondolnunk kell az utánpótlásra, biztosítanunk kell azokat a lelkes, fiatal oktatókat, akik a következő húsz évadban is sikerrel tudják a sorozatot szervezni.

Az elmúlt hónapokban Veres Gábor igazgatóhelyettes kezdeményezésére elindult egy fontos rekrutációs célt szolgáló program: volt hallgatóink bemutatása a <https://physics.elte.hu/alumni> weboldalon. Köszönettel tartozom Gábornak és Koltai Jánosnak a honlap létrehozásáért, amelynek gondozását a jövőben is fontosnak gondolom.

Az Intézet költségvetési finanszírozása kizárólag hallgatói létszám alapú és a jelenlegi normatíva messze nem biztosítja az Intézet alapműködéséhez szükséges forrásokat sem. Mivel a magyar nyelvű alapképzésünkben és a tanárképzésben nem realiztikus lényeges létszámnövekedést elérni, így más lehetőségeket is mérlegelnünk kell, ha a jelenlegi finanszírozás mellett kell a jövőben is működtetni az Intézetet. Egyrészt megfontolandó új, alkalmazáscentrikusabb képzés indítása, másrészt külföldi hallgatókat is toborozhatnánk nagyobb számban. A már most is angol nyelven folyó mester- és doktori képzéseken jelentősen lehetne növelni a külföldi, Stipendium Hungaricum ösztöndíjas vagy önköltséges hallgatók számát. Szintén megvitatásra érdemes az angol nyelvű alapképzés elindítása. Ezek olyan horderejű kérdések, melyekről természetesen az Intézet konszenzusosan döntene. Mivel az új hallgatók bevonása kulcsfontosságú az Intézet jövőbeli működése szempontjából, javasolni fogom egy új, rekrutációs igazgatóhelyettesi pozíció létrehozását.

A sikeres rekrutációnak köszönhetően egyre kiválóbb hallgatók érkeznek hozzánk. 2022-ben kísérleti jelleggel a korábban két szinten tartott vektorszámítás előadást a teljes évfolyamnak egy szinten hirdettük meg. Ezzel egyidőben kínáltunk heti rendszerességű konzultációt azoknak, akik nehezebben követték az előadást és speciális kurzust a legkiválóbb hallgatóknak. Ezzel egyidőben a kalkulus előadás is egyszintűvé vált és a legkiválóbb hallgatók lehetőséget kaptak, hogy a Matematikai Intézet által hirdetett analízis kurzust hallgassák. Amennyiben a hallgatók részéről nem érkezik ezzel ellentétes visszajelzés, javaslom, hogy ezt a gyakorlatot a jövőben is folytassuk.

Az utóbbi években valamennyi képzésünk komoly reformon esett át, tantervi hálójuk megújult. A következő években ezért nem tervezek lényeges tantervi változtatásokat, legfeljebb kisebb változtatásokra lehet szükség.

Az oktatásban nagyon fontos szerepet játszanak doktoranduszaink. Sajnos az ő szerepvállalásuk nem pontosan szabályozott és jelenleg nem kapnak ezért semmilyen juttatást. A Fizika Doktori Iskola vezetőjével közösen érdemesnek tartanám átgondolni ennek szabályozását és megoldást találni a finanszírozásra.

4. Kutatás

Az Intézetben folyó kutatások jelenlegi kiváló színvonalát jól mutatja a legfrissebb sanghaji szakterületi ARWU rangsorban elért 113. helyezésünk. Büszkék lehetünk a nálunk alapított ERC-, Lendület-, és HUN-REN kutatócsoportokra, az asztro- és részecskefizika kiválósági programra, a nemzeti laboratóriumokra és a nagyszámú OTKA- és egyéb kutatási pályázatra. Az intézetigazgató feladata a csoportok működéséhez szükséges infrastruktúra biztosítása, a pályázatok benyújtásának elősegítése és a tanszékvezetők segítségével új, potenciális pályázók

megkeresése. Reális célnak érzem, hogy a következő három évben bekerüljünk az ARWU rangsorban az első száz közé és megőrizzük régiós harmadik helyezésünket is. Természetesen ezt nagyban elősegítené külső finanszírozásunk javulása.

5. Az Intézet működésének egyéb vonatkozásai

Az Intézet ügyrendjét a Csillagászati Tanszék csatlakozását követően 2023-ban frissítettük, ám hatályba lépése még késik. Első igazgatói ciklusom egyik adóssága, hogy a 2020-as munkatervben szereplő elképzelések egy része még nem került az ügyrendben szabályozásra. Ezért ezeket kisebb kiegészítésekkel az alábbiakban megismétlem. Természetesen mindezek elfogadása előtt széleskörű egyeztetésre van szükség.

Az Intézetben a területekkel jelenleg a tanszékek gazdálkodnak, hallgatólagosan elfogadott elvek mentén. Érdemesnek tartanám ezeket az elveket szabályzatban lefektetni, javaslatom szerint az alábbiak mentén.

- Meg kell határozni, hogy a különböző beosztású dolgozók és doktoranduszok mekkora területű irodára jogosultak.
- Nem tartom szerencsésnek az összes iroda tanszékekhez rendelését, mert a posztdoktorok/doktoranduszok számában nagy fluktuációk lehetnek. Érdemes lenne egy olyan "pool"-t kialakítani, mely a teljes Intézet számára elérhető. A szobák használatát javaslom, hogy transzparens módon, mindenki számára elérhető módon elektronikusan könyveljük.
- Célszerűnek tartanám, ha a kutatólaboratóriumokat nem tanszékekhez rendelnénk, hanem kutatócsoportokhoz. Mivel az új csoportok alakulásával, illetve a korábbiak megszűnésével változhatnak a területi igények, fontos, hogy kidolgozzunk egy olyan rugalmas rendszert, amely lehetővé teszi a kutatólaborok által használt területek alkalmankénti újraosztását. Ennek első lépése egy részletes állapotfelmérés lenne, melynek során valamennyi kutatólabor használója röviden beszámolna az elmúlt években ott zajlott kutatásokról és azok eredményeiről. Egy ilyen felmérés eredményének ismeretében, azt átlátható módon és gondosan megbeszélve lehetne elfogadható és betartható területhasználati elveket lefektetni.
- A műhelykapacitások minél jobb kihasználtsága érdekében a közelmúltban felmerült egy közös kari, északi tömbi műhely ötlete. Egyeztetést tervezek kezdeményezni a Kémiai Intézet vezetésével és a Fizikai Intézet érintett oktatóival ennek megvitatására.

A közelmúltban tárgyalásokat kezdtünk a debreceni Atommagkutató Intézettel egy lehetséges együttműködésről. Hasonló együttműködésre a többi HUN-REN intézettel is szükség lenne, célom, hogy ezekről szerződések is szülessenek. Szintén fontos lenne az egy-egy kutatócsoport esetében már körvonalazódó ipari kapcsolatok szerződéssel történő megerősítése.

Az Intézetet a jövőben is konszenzusosan és folyamatos egyeztetésekkel szeretném irányítani. Folytatni tervezem a heti egyeztetést a helyettesekkel, valamint a rendszeres találkozókat a tanszékvezetőkkel. Fontosnak tartom, hogy az Intézetben zajló eseményekről az igazgató és/vagy a tanszékvezetők rendszeresen tájékoztassák a kollégákat. A nagyobb döntésekhez a tanszékvezetőknél szélesebb körű egyeztetésnek látom szükségét. Ezekben az esetekben számítok az osszdolgozói értekezlet segítségére.